

Vittorio Catani - Stoletý muž

Doktor Alvis E. Morrin se jako vždy probudil v dobré náladě a jako vždy ihned otevřel okno. Do místnosti vtrhl ledový, kousavý vzduch. Ač byla už polovina prosince, v New Yorku se toho roku ještě neukázal sníh a obloha vytrvale zářila hlubokou modří. Morrin přeletěl pohledem svítivou zeleň veselých keříků rojovníku lemujících pěšiny v parku. Pak se nadechl a s pružností, u osmasedmdesátníka dříve nemyslitelnou, provedl sérii předklonů.

O něco později - oholen, navoněn, nepoddajné šedé vlasy kolem hlavy jako svatozář - s pohvizdováním vyšel z bytu a odebral se ke kontrolnímu panelu, u něhož začínaly jeho pracovní dny. Panel zaujímal celou stěnu a monitoroval všechen provoz v geriatrickém ústavu Zelený oddych.

"Sektor jedna, v pořádku? Sektor dva? Dobrá, dobrá!" Ve skutečnosti neměl ke komu mluvit. Jednoduše četl údaje a také dnes byly v normě. Rád však hovořil, rád kolem sebe šířil svou ranní pohodu. "Sektor devět? Naprosto pravid..."

Náhle zbledl a opřel se o panel. "Tisíc hromů!" zaklel a svezl se na židli. Překontroloval data. Ne, ne, to se mu jen zdálo, že na displeji defiluje alarmující údaj právě z pavilonu hostů, ano apartmá 14! Že by mu nesloužil zrak? Nebo je to věkem? Nebo... předtucha? Rychle se vzchopil, vypnul panel, zasmál se svému nápadu a s klukovským poskakováním opustil místnost.

"Dobrý den, dobrý den!"

Aleje voněly kyslíkem, svět byl svěží a Morrin odpovídal na pozdravy zaměstnanců Zeleného oddychu. Starý doktor Henderson z laboratoře analýz, dobrý den, pane řediteli! Ctihodný doktor Phelps, téměř devadesátiletý účetní poradce, zosobnění úřadu, dobrý den, pane řediteli, dobrý den!

"Buďte zdravý, pane řediteli." Doktorka Gloria Lannerová z oddělení skopie se mu usmívala vstříc.

"Krásný den pro krásnou dámu!" To je přímo pamlsek, tahle Gloria, myslil si Morrin. V době, kdy se tak prodloužil lidský věk (jak se předvíдалo už v osmdesátých letech minulého století), je zvlášť příjemné vidět mládí. Za dva týdny nastane rok 2020 a Země se už bortí pod legiemi starců. A kdo za to může? Jistě i on sám, ředitel Zeleného oddychu. Díval se za mladou doktorkou a v duchu si blahopřál, že ještě není po smrti.

Svižným krokem došel k pavilónu hostů, vystoupil na mramorovou rampu, zahrnul do chodby a zastavil se přede dveřmi ošetrovny. Na lavici vedle umyvadla ležely kusy krvavého masa a dva nože s automatickým ostřením. "Doktore Quirku!" vykřikl.

Když se nedočkal odpovědi, vstoupil a zlostným hlasem namluvil do audiozáznamníku vzkaz: "Doktore Quirku, ošetrovna nejsou jatky. A ta vaše psiska jsou na ústavním dvoře nežádoucí. Žádám nápravu."

Upravil si kravatu a vydal se na obchůzku.

Jako vždy začal číslem 14.

"Morrin. Mohu?" řekl za dveřmi a ty se hned otevřely.

Naproti dveřím seděl host u panoramatického okna a ťukal do klávesnice elektronického psacího stroje. Na pozdrav zdvihl ruku, a teprve když dopsal větu, otočil se k řediteli na svém speciálním pojízdném křesle. Ne, nebyl invalida. Tohle křeslo s polopozitronovým mozkiem mu poskytl Zelený oddych jako zvláštní pozornost. "Vítej, mladíku," řekl vesele, přihladil si husté kudrnaté licousy a mrkl na ředitele zpod silných brýlí.

"Ahoj, Ike. Doufám, že ses dobře vyspal."

"Báječně." Jeho pihovatá tvář se celá smála.

"To jsem rád. Hm... vidím, že pracuješ. Bylo by ode mne indiskrétní...?"

"Starý přítel a indiskrétnost? To měl být vtip? Vidiš tenhle kalendář? Přesně za sedmnáct dní bude 2. ledna 2020! To jest, oslavím sté narozeniny. A oslavím je typicky. Isaak Asimov vydá svou pětistou knihu, čtvrtý díl vlastního životopisu, čímž důstojně završí celou kariéru. Mám co dělat, abych dodržel termín. Bylo by neodpuštělné, kdybych to nestihl."

"Jistě to stihneš!" Morrin byl nadšen. "Ani jsi mi o tom neřekl! Blahopřeju a ... Nebudu tě zdržovat. Jen stručně, tvůj dnešní program." Vytáhl z kapsy bloček. "Takže. Včera jsme měli analýzy. Dnes máme oddělení skopie, doktorka Lannerová."

"Naše drahá Gloria! Znáš, znám!" Stařec lišácky zamrkal. "Skvělé děvče," souhlasil Morrin. "A zítra... nic. Zítra máš volno. V Zeleném oddychu si má člověk taky oddychnout. Ty budeš ovšem psát, ale mezi kapitolkami své labutí písni se nezapomeň sem tam projít po zahradě. A pozítří... na to je čas. Některý večer dostaneš energetickou maxikombinězu, je to novinka. Během jediné noci vyrovná enzymatické reakce organismu. Vrátiš se domů jako lev."

Za dveřmi se ozval nezaměnitelný hlas: "Mohu vstoupit, doktore Asimove? Jsem Gene."

"Jen pojď dál!"

Na širokém stříbrném podnosu přinášel Gene pyramidu dopisů. "Vaše pošta, pane. Kam ji mám dát? Dobrý den, pane řediteli."

"Sem. Hned si to prohlédnu." Asimov se obrátil k řediteli: "Číst dopisy je příjemné, zvláště po ránu. Odpovídat... hm, to je trochu namáhavější. Neumíš si ani představit, Alvie, jak pošta člověku pomáhá, aby se cítil živ." Vytahoval listy z obálek. "Blahopřání, blahopřání... To je neuvěřitelné, kolik lidí ještě dnes posílá blahopřejné dopisy. A víš, že ani neznám přesné datum svého narození? Slavím 2. leden 1920, ale tehdy byl v Rusku zmatek, nemám doklady, a když uvážím rozdíl mezi hebrejským a juliánským kalendářem, mohu dojít až ke 4. říjnu 1919. Co se dá dělat. A teď mi už týdný přicházejí gratulace z celého světa... Hej!" V návalu euforie vyhodil do vzduchu hrst barevných obálek a ty se třepotavě snesly na podlahu. Zasmál se a poručil Genovi, aby je sesbíral. "Už bych se bez něho neobešel, Alvie. Ještě jednou díky, žeš mi ho dovolil vzít s sebou. Můj hodný Gene mi dvakrát denně jezdí domů pro poštu a zařídí, co je potřeba." Obrátil se k robotovi: "Co je dnes nového, Gene?"

"Nic zvláštního, pane. Urovnal jsem pár maličkostí."

"Asi nevíš, Alvie, že Gene je netypický robot. Byl bych mohl mít od U. S. Robots dokonalý typ, který už všechno zná, ale o to jsem nestál. Chci sledovat, jak se vyvíjí pozitronový mozek, a chci na jeho vývoj působit. Chci vidět, jak Gene zraje, jak den ze dne dospívá, jak je stále obratnější, jak se učí. Občas mu dovolím, aby se přes terminál napojil na mezinárodní databanku, a pak je... šťastný, dá-li se to tak říct. A pro mne je to úžasná zkušenost. Víš, že mě doma dokonce honí do práce?"

Morrina to překvapilo. "Učí se, říkáš? Takže je jako dítě, ne? A ty ho vychováváš. Vždyť ty, Ike, jsi vlastně duchovním otcem všech robotů. Víc než kdokoli jiný jsi vytvářel jejich psychiku a jen díky tobě se s nimi lidé smířili. Skoro ti závidím. Jaký to musí být pocit, vidět, jak se vlastní fantazie stává skutečností!"

"Nepřeháněj," bránil se Asimov. "Největší zásluhu má věda. Ujišťuji tě, že když jsem psal o pozitronových mozcích, sám jsem přesně nevěděl, co tím myslím." Jako by se sám sobě vysmíval.

"Ale jdi. Co tři zákony? Nevymyslíš je snad ty? Ani sami bohové na ně nepomysleli!" Oba muži se hlasitě rozesmáli.

Gene zatím posbíral obálky a šel je hodit do odpadu. Cestou si žbrblal: "Jen se podívejme na ty dva povedené metuzalémy."

Morrin se prudce otočil: "Cože?"

Asimov se tvářil pobaveně. "Neber ho vážně, Alvie. Učí se... Pak ti to vysvětlím. A teď na shledanou." Otočil křeslo ke stroji a dal se do psaní.

Morrin zmateně pozdravil a rychle odešel.

Po ředitelově odchodu Asimov stroze zavolal robota: "Gene, ihned ke mně!"

Robot okamžitě poslechl. Asimov na něho pohlédl a výraz jeho tváře změkkl. "Bylo by pošetilé se na tebe zlobit. Nemělo by to víc smyslu než švihat bičem moře za to, že spolklo ztroskotance. Gene, to není poprvé, co od tebe slyším podivné neomalenosti. Můžeš mi vysvětlit, odkud máš ty nezpůsoby? Proč mi děláš ostudu?"

Robot se nepohnul. Vypadal téměř zahanbeně. "Prosím, nehněvejte se, pane. Byl to jen experiment. Opakoval jsem větu, kterou jsem jednou slyšel. Nebyla dostatečně jasná. Víte, pro mne je celá moje existence jeden souvislý experiment." Robot poklekl na jedno koleno, sklonil hlavu a zašeptal: "Odpusťte, pane."

"Žasnu čím dál víc," řekl Asimov zamyšleně. "Ale ne, to ne. Příliš antropomorfizuji. Můžeš jít, Gene."

"A smím se teď napojit na databanku?"

"Terminál teď potřebuji já, jak vidíš."

"Ale vedlejším přípojem bych mohl..."

"Řekl jsem ne."

"Mohu znát důvod? Databanka je pro mne..."

"Vím., vstřebávat údaje., to je činnost, v níž se, abych tak řekl, tvá existence realizuje. Ale co ty nezpůsoby? Nedovoluji."

"Ano, pane. Máte pro mne příkazy?"

"Ve čtyři půjdeš vyzvednout odpolední poštu. Do té doby se vypni."

Gene ustoupil do rohu místnosti a znehybněl, nevidomý pohled upřený před sebe. Asimov ho chvíli pozoroval. Tak vida, myslil si, on je dítě, já něco jako otec. No, i takovéhle roli se člověk musí učit.

Čtyři a pět minut. Gene opustil spícího pána a sešel po rampě do parku. Byl jasný podzimní podvečer a robotovy senzory zaznamenávaly údaje o teplotě, o vlhkosti vzduchu, zatímco kráčel pěšinami, procházel branou a pak ulicemi k nedaleké zastávce metra.

Věděl, že má naspěch, ale toto vědomí nebylo nijak emotivně podepřeno. To mu znovu připomnělo základní zkušenost ze styku s lidmi, totiž jeho vlastní nedostatečnost ve sféře biologické.

V podzemí (rozptýlené bílé světlo, nárazy ledového průvanu) čekalo plno lidí, ale nikdo si ho nevšímal. Jen zřídka se dosud nějaký robot objevil na veřejnosti, a že se Gene na první pohled ničím nelišil od člověka, nikdo ho nepodezíral. Zkušené oko by ovšem mohlo...

Vlak přijel, Gene se vmísil mezi nastupující a vmáčkl se do kouta. Se zájmem si prohlížel lidi kolem. Ani tenhle "zájem" nemůže mít citový základ, myslil si; přesto musí existovat něco, co ho vyvolává. Robot se už nějaký čas usilovně snažil to něco v sobě najít.

Davem se proplétala mladá žena v uniformě a pátravě se rozhlížela. Za uchem měla mikroschlůátko a na límci černý knoflík mikrofonu. Gene znal její funkci, věděl, že metro je jedním z míst, které přitahují zločin. Žena se ho dotkla očima, okamžik váhala, pak se usmála a Gene pochopil, že v něm poznala robota.

"Mýlím se, nebo máme nezvyklého pasažéra? Bud' vítán. Vsázím se, že sis také koupil jízdenku."

Gene byl na pochybách, co ta věta znamená. Je to kontrola? Žert? Přátelská reakce na jeho přítomnost v metru? Zatím se na něho lidé moc přátelsky netvářili.

"Tady je můj průkaz," řekl jí s úsměvem. "Dovolíte-li, mohu dodat, že mi můj pán, doktor Asimov obstaral průkaz, přestože, jako robot, bych vlastně neměl být pokládán za pasažéra."

Lidé kolem něho začali nastražovat uši. Dítě (šest, sedm let), které sedělo poblíž na klíně staré ženy, vykřiklo vzrušeně: "Babičko, on řekl, že je robot! Ty! Umíš se celý rozmontovat jako Šrot ze seriálu Robot ničemník?"

Gene už věděl, že laskavé chování k dětem působí na lidi příznivě. "To je pro mně hračka, chlapečku. Umím ještě lepší věci!" Obrátil se k dívce: "Spíš bych měl mít cedulku s nápisem SK, starý kufr. A za kufry malých rozměrů se neplatí. Je to tak?" Vedle se uvolnilo místo a Gene si sedl a složil paže a nohy do téměř dokonalého paralelipipoidu. "Podívej se chlapečku," slabikoval a toporně, mechanickými pohyby kýval hlavou.

Dítě tleskalo: "Starý kufr, starý kufr!" Někdo se zasmál.

"Tak schopného robota vidím poprvé," řekla dívka, "chci ti stisknout ruku."

Gene galantně vstal a podal dívce pravici. Teď kolem sebe vnímal zájem a blahovůli. "Děkuji vám, slečno," řekl, "ehm... ze srdce."

"Och," řekla dívka, "ahoj, sympat'áku!" Pokračovala v cestě a Gene si všiml, že se jí služební kalhoty zařezávají do zadečku. Rychle se ohlédl po mužích a zachytil jejich dychtivé pohledy. Věděl, že takzvané libido je velmi silný motiv lidského jednání, a také tohle téma ho nemálo zajímalo.

Vystoupil z metra a pokračoval pěšky. Zaznamenával nad sebou hustý provoz antigravitačních disků, ale tento zájem byl hned překryt jiným, mnohem intenzivnějším. Vyjel výtahem do osmdesátého patra, vyzvedl z pneumatického pouzdra poštu, proběhl dokonale uklizeným bytem a usedl do pánova křesla před terminál. Váhal. Platí pánův zákaz i pro byt? Nebo jen pro Zelený oddych? Pán přece chce, abych se učil, a je tolik věcí, které ještě neznám. Dozvídat se, poznávat, to je přece hned po třech

zákonech nejdůležitější. Moci tak zůstat neustále napojen na databanku a nechat do sebe proudit informace, nejen bez přerušování, ale i simultánně. Věděl, že jeho mysl dokáže informace takto přijímat a zároveň třídit a nastálo uchovávat, na rozdíl od lidí, na rozdíl od samého pána... S pánem Gene vždycky všechno srovnával; věděl, že jeho přirozenost je nezrušitelně dána vztahem k pánovi; chápal svou vlastní neúplnost vzhledem k pánovi, svou závislost na něm jako svého druhu vadu.

V tichu prázdného bytu teď Gene, přelud života plný hladu po informacích, zkusil t'uknout do klávesnice. Ihned však zjistil, že ani tady mu to není dovoleno, pán změnil na dálku vstupní kód. Nějaký mechanismus v jeho mozku se začal zvolna protáčet a uvrhl robota do stavu podobného obluzení.

Večerní zdvořilostní návštěvy rezervoval Morrin jen pro výjimečné hosty. Bylo devět, na chodbách klid, světla ztlumena. Za dveřmi číslo 14 se tiše zeptal: "Ike, spíš?"

"Kdo je tam? Ach, Alvie, jen pojď, nespím." Asimov ležel v polostínu na lůžku. "Myslíš jsem na svoji knihu. Mám problém s jejím závěrem. Asi je to věkem."

"Nebudu tě rušit, přišel jsem ti jen popřát dobrou noc. Říkáš problém? Ráno je moudřejší večera, uvidíš, že bude po problému."

"A když už jsme u tvého psaní, ještě píšeš tu..."

"Sci-fi? Toho jsem už nechal. Můj milý, jednou přijde chvíle, kdy neudržíš krok s mladými, s novými náměty, s novou technikou vyprávění. I Sokrates říkal, že teprve stárí zbavuje člověka povinnosti se ještě něčemu učit."

"Nesouhlasím, absolutně nesou... Brr! Co dělá Gene v tom koutě? Skoro jsem se lekl, vypadá jako přízrak."

"Nemusíš šeptat. Neslyší, je vypnutý. Šetří se tím energie, což je i v logice třetího zákona. Vypnul jsem ho, když přinesl odpolední poštu, a nařídil jsem mu, aby se zapnul v devět ráno. Někdy se vypne sám, když nemá co na práci."

"Zapínáš ho nějakým heslem?"

"Ano. A často je měním. Teď je to slovo...Pojď blíž, ať se mi nezapne. Je to židovský výraz pro pravdu. EMTH."

"Zajímavé. Ale... Ale přijde-li v noci sestra, raní ji mrtvice. Pamela Grandyová je stará a nadto má slabé nervy."

"Výborný nápad! Nechám ho tam,

Pamela je strašně nafoukaná ženská. A nezlob se pro tu Genovu poznámku dnes ráno. Ostatně, není špatné slyšet občas, že je člověk povedený. Doufám, že tě to povzbudilo!"

"Ale co ho to chytlo?"

"Měl jsem tě předem upozornit. Jde o jisté programy psychologie robotů. Lidé je příliš antropomorfizují," začal Asimov pomalu vyprávět, "Já je mám v hlavě skoro osmdesát let, a přesto před několika dny..."

Morrin se unaveným pohledem rozhlédl, na co si sednout.

Obrovský trup letadla, všechno bílé. Uprostřed sedí Morrin, sám, jakoby v prázdnu, uši zalehlé hučivým sykotem, jak letadlo protíná chumáče mračen. Náhlý otřes, příd' se obrací dolů, automatické řízení selhalo. Střemhlavý pád. Jekot sirény.

Morrin se probudil všecek zpocen. Siréna se proměnila v řev bzučáku. Nade dveřmi zběsile blikalo červené světlo! Hodiny ukazovaly za šest minut dvě. Ředitel vyběhl z ložnice, ještě pořád plný hrozného snu. Předtucha?

I na kontrolním panelu červené blikání, něco se stalo v pavilónu hostů. Přesně v apartmá číslo...

"Ne, to snad není možné!" Staré Morrinovo srdce nebezpečně poskočilo. Na videu se objevila bez výrazná tvář doktora Quirka.

"Rychle, řediteli! Asimov je..." Morrinova mysl odmítla přijmout tragické sdělení, přestože bylo dobře slyšet: Asimov je v komatu."

O chvíli později už byl v resuscitačním sálu, aniž věděl, jak se tam dostal. Kolem něho byl tichý, až frenetický shon. Quirk stál u monitoru. Morrin přistoupil k lůžku s kapačkou, na němž spočíval nehybný Asimov. Z koutku úst mu vytékala bělavá stružka. Morrin se dotkl jeho bezvládné hubené ruky. "Ike," řekl, "Ike."

Někdo ho vzal za rameno. Byl to doktor Quirk.

"Už máme pár dat z analýzy. Je doslova nacpaný sedativem. Noximem. Má v sobě dávku, která by položila i koně."

"Noxim??" Ředitel se konečně vzpamatoval. "Chcete říct, že tu dávku jste mu vy sám..."

"Asi něco nefungovalo v empatickém dávkovači stříkačce. Jak jste nařídil, na pacienta dohlížím osobně. Včera v 11.55 večer jsem zkontroloval počet dávek, z původních sedmi jich zbývalo pět. Když jsem pacientovi přiložil jehlu k paži, jasně jsem cítil automatický vstřík injekce. Stříkačku jsem uložil na obvyklé místo. Za hodinu a tři čtvrtě vyvolal monitoringový systém poplach."

"Takže," Morrinův hlas se třásl, "vy jste si jist, že to byla jedna dávka? Byl u Asimova ještě někdo po vás? Jak to, že trvalo tak dlouho, než se ozval alarm? A co s ním teď uděláte?" skončil falzetem a ukázal na nehybného pacienta.

Quirk byl tmavovlasý mohutný muž a jeho tvář připomínala medvěda. Oči za silnými skly píchaly jako špendlíky. Řekl chladně:

"Uklidněte se. Především jsem fungování stříkačky kontroloval den předtím, to jest než jsem jí poprvé použil. V pacientově pokoji svítila jen noční lampička a nechal jsem to tak, abych pacienta nebudil."

"Takže jste nezjišťoval, kolik látky jste vstříkl?"

"Ne, hrome! Opakuji, že jsem cítil jeden impuls. A nevím, kdo po mně ještě k Asimovovi vstoupil. Kromě robota, samozřejmě, který tam byl pořád. Zhlédl jsem ho v koutě, oči měl

dokořán... Co když to byl on? Takové věci bych nikdy nenechával u pacientů! Jsou nepředvídatelnější než tygr v salónu."

"Neříkejte pitomosti, Quirku. Co tím naznačujete? Copak neznáte tři zákony?"

"Tři co? Neblouzníte, řediteli? Já vím jen to, že pod vaší správou jdou tady v ústavu zákony často k čertu. Ale abych to skončil. Proč se alarm ozval tak pozdě? Protože Noxim je retardační lék, takže další dávky účinkují ve vhodný okamžik. Ale pět dávek najednou bylo moc a retardační účinek se oslabil. A pro pacienta děláme, co můžeme."

"Proč mě napadáte? Co máte proti mému řízení ústavu? Připravte mi písemné hlášení o všem, co jste mi tu povídal. A ať se nic nedostane odtud ven! Ani vy, co jste tady! Rozumíte?" V Morrinově mysli byl vír; případu se zmocní noviny a celý svět se doví, že Zelený oddych přivedl Asimova do komatu... Bude z toho obviňování, vyšetřování, věznění! "Bože," naříkal, "tohle není poprvé, co mi děláte nepříjemnosti, Quirku. Jestli se tahle věc co nejdřív neobjasní, uděláte nejlíp, když po zbytek svých dní budete řezat maso pro své psy těmi svými supernoži."

Quirk po něm šlehl ledovým pohledem a obrátil se k monitoru. Tiše cosi přikázal spolupracovníkům. Teprve po dlouhé pauze řekl Morrinovi: "Jak vidíte, opravdu děláme, co můžeme. Pacientův stav se nemění a nelze předvídat jeho vývoj."

Po několika hodinách se pacientův stav začal zlepšovat, sice sotva znatelně, ale díky Bohu i za to. Morrin na nic jiného nemyslel. Quirk mluví o nepředvídatelných následcích... Je nezbytné pojistit se proti jakémukoliv druhu podezření...

V osm ráno se zamkl v kanceláři a vyťukal číslo policejního poručíka Nicholase Conrada. Na obrazovce videofonu se objevila úplně holá hlava. Tvář měla jemné rysy a oči pevný pohled.

"Salve, Nicku."

"Nazdar, Morrine. Co se děje?"

"Nutně potřebuji tvou pomoc, Nicku. Tady, v Zeleném oddychu. Informace bych ti ale nerad dával veřejnou linkou."

"Znovu problémy? Hm... Víš snad o nemocnici, která je nemá? Ach, Alvie, tentokrát bohužel... Dvacet let jsem v důchodu, i když jsem se skoro celou tu dobu věnoval soukromým případům. Ale i toho jsem nechal a už rok jsem opravdový penzista."

"Nicku, prosím tě. Jsem ve velkých nesnázích a jen opravdový přítel mi může pomoci. Jde o..." Nesmyslně se rozhlédl a zašeptal: "O Isaaka Asimova."

"Hm. A kdo to je, ten Asimov?"

"Přece Asimov! Věhlasná osobnost... Zkrátka uděláš něco pro starého přítele?"

"Ty, a starý? Ach, Alvie! Uvědomuješ si, koho žádáš o službu? Minulý měsíc jsem oslavil šestaosmdesáté narozeniny."

"Hlouposti! Tohle zvládneš levou rukou. Nejsi snad ty ten policajt, co se vždycky holedbal, že vyřeší každý případ do tří dnů? Co jsou tři dny proti šestaosmdesáti rokům? Nicku, v naší kuchyni ještě pracuje Magda Hopperová. Dám pro tebe připravit takové smaženky se špenátem a sýrem, že na ně budeš vzpomínat po celý zbytek... Zkrátka pamlsek!"

"Maggie Hopperová, říkáš? Musím to uvážit. Nevím proč, ale tentokrát tuším svízele a má tušení neklamou. Nadto osm ráno, to je krutě brzy. Ozvu se později."

"Ale já..." Obrazovka zhasla. Přijde, pomyslel si Morrin, ale kdy?

"Tak tedy," řekl Conrade přesně v půl dvanácté v Morrinově kanceláři, když vyslechl podrobné vylíčení případu. "Tak tedy. I když ten Quirk dělá, co může, z opatrnosti je třeba, aspoň prozatím, zprostit ho všech povinností vůči Asimovovi. Řekni mu to ty, a to velmi ohleduplně; já ho budu sledovat z odstupu, uvidíme, jak se bude chovat. Asimovovi přiděl lidi, kterým plně důvěřuješ. A teď, co se tu změnilo od mé poslední návštěvy?"

"Vstupní brána je ve dne v noci střežena. Do ústavu se lze dostat jen s osobní magnetickou kartou. Na noc se pacienti uzavírají v pokojích; personál má ovšem univerzální klíč."

Conrade chvíli uvažoval. "Ty znáš moji strategii," řekl pak, "zaútočit na všech frontách najednou. Pro začátek bych ale teď předpokládal, že pachatelem je někdo, kdo má do Zeleného oddychu volný přístup. Potřebuji pracovní rozvrh všech zaměstnanců a seznam návštěvníků za poslední tři dny."

"To nebude těžká práce," řekl Morrin, "všechno máme v počítači. A dál?"

"Nebudu sem chodit často, ale bude dobře, když mě tu personál uvidí. Jejich reakce může být užitečná." Conrade se odmlčel, pak si posteskl: "Za posledních třicet let se způsob pátrání velmi změnil. Pátrá se od stolu. Laboratoř, počítače, člověk aby znal spoustu technických oborů... Už to není tak snadné jako kdysi." Mávl rukou. "Musím zabavit tu dávkovací stříkačku, i když jste s ní jistě nešetřně manipulovali. A teď chci vidět Asimova."

"Je v komatu."

"Nevadí, jde jen o molekulární snímek pokožky, hned budu hotov. Pak chci mluvit s tím robotem."

"Asimov by to jistě nerad viděl. Být při vědomí... Ostatně tři zákony..."

"Není při vědomí. A robot zkrátka patří k předmětům, které musím prozkoumat. Neplet' se mi do řemesla, Alvie. Jdeme. A je tu ještě jedna důležitá věc. Nezapomeň na Magdu a smaženky."

Gene se rozhlédl po místnosti. Prošel celým apartmá. Zdá se, že pán odešel, myslil si, a to je divné. Lůžko rozházené... Má jít jako jindy pro poštu? Má se jít někoho zeptat, kde je pán? Nakonec se rozhodl počkat.

Sedl si do křesla před terminál, nejistý, zda dosud platí pánův zákaz. Zákazy obvykle platily jeden den... Má aspoň zkusit, je-li klávesnice zablokováná? Po krátkém váhání zjistil, že i zde byl změněn vstupní kód, a tak zůstal nehybně sedět.

Gene si uvědomoval, že s postupem času je jeho existence stále víc určována vztahem k pánovi a že ten vztah stále intenzivněji vnímá. Je to něco podobného jako "cit"? Může o sobě říci - v termínech lidské řeči -, že se někdy cítí téměř drcen vahou své závislosti na pánovi? Nedokázal to vyjádřit v robotických termínech, ale bylo to přesně to, co zakoušel.

Otevřely se dveře. "Ahoj, Gene."

Gene vstal. "Dobrý den, pane řediteli." Vedle stál vysoký holohlavý muž.

"Představuji ti svého přítele, pana Nicholase Conrada," řekl Morrin, "chce ti položit pár otázek. Ptej se, Nicku."

"Hned, hned, ale nejdřív bych si sedl, Alvie. Takže tohle není člověk? Naskakuje mi z něho husí kůže, ještě nikdy jsem neviděl robota... Tedy... ahoj, Gene. Můžeš mi přesně popsat, co jsi dělal a viděl od půl desáté včerejšího večera až do této chvíle?"

"Odpověď na tuhle otázku by mohla trvat celý den," upozornil ředitel.

"Myslím, že rozumím, co se ode mne žádá," ozval se Gene. "Ve 20,30 už jsem byl vypnut. Mohu tedy mluvit jenom o tom, co jsem viděl od devíti ráno, to jest od chvíle, kterou doktor Asimov určil už včera. Od devíti sem nikdo nepřišel a já jsem tu zatím všechno urovňoval. Byl tady hrozný nepořádek."

"Dobrá," řekl Conrade. "Teď mi ukaž dlaně." Vytáhl malý černý přístroj. "Neublíží ti, jen udělá molekulární snímek... Hotovo." Obrátil se k řediteli: "Řekls, že roboti nelžou?"

"Zeptáme se jeho. Jak je to, Gene?"

"Lhát je absolutně nemožné, pane."

"Hm, to mi připomíná jeden hlavolam o králi Kroisovi!" Ale hned zvažněl. "Pozoroval jsi, že by se tu v minulých dnech doktor Asimov s někým nepohodl? Hádal se s někým? A jak předtím, doma? Nikdo mu nevyhrožoval? Všiml sis něčeho takového?"

Gene přemýšlel. "Nikdy jsem nic takového nepozoroval. Pán s každým dobře vychází."

"A proč tu není? Máš pro to nějaké vysvětlení?"

"Neumím si to vysvětlit, pane."

"Oukej, Gene. Velmi dobře spolupracuješ a myslím, že ti to vysvětlení dlužíme. Doktoru Asimovovi se v noci udělalo velmi špatně a lékaři ho teď ošetřují. Doufáme, že se sem vrátí brzy."

Muži odešli a Gene uvažoval. Poškozenou část robotího těla je možné spravit nebo nahradit. I robotův mozek se dá opravit. Robot je prakticky nesmrtelný, pokud nejsou zničeny jeho podstatné součásti. Ale lidé mohou snadno zemřít. Stárím, nemocím. Nebo rukou jiného člověka. Další věc, kterou zatím nedokázal přesně pochopit.

Nazítří, přesně v osm ráno, se Morrin vydal jako vždy do pavilónu hostů a pevným krokem vyšel po rampě do chodby. Cítil se klidnější; Asimov byl ještě v intenzivní péči, měl však příznivou noc a během dne se měl vrátit do svého apartmá.

Cestou kolem ošetrovny mimoděk nahlédl dovnitř. Quirk tam ještě nebyl. Místnost byla uklizena, ani stopy po syrovém mase, ani po nožích. Zavolala ho ošetřovatelka, že s ním chce mluvit poručík Conrade, a Morrin dal přepojit hovor do své kanceláře.

"Jak se daří Asimovovi? Můžeš klidně mluvit, dal jsem linku izolovat a jakékoliv napojení bych okamžitě zjistil."

"Je mu lépe. Probral se z komatu a prožil klidnou noc. Ráno jsem s ním prohodil pár neutrálních slov. Nevzpomíná si na nic neobvyklého z předchozí noci."

"Přesně to jsem chtěl vědět. Díky."

"Ty pro mne nemáš nic?"

Conrade chvíli váhal, "Neměl bych, a ty to víš... I když... aspoň tobě bych měl důvěřovat. Laboratorní analýza pokožky ukázala, že asi za hodinu a půl potom, co mu Quirk vstříkl jednu dávku, někdo znovu vzal stříkačku a vstříkl mu celý zbytek. To ukazuje na pokus o vraždu."

Morrin cítil, jak mu nával krve, zaplavuje mozek. Do této chvíle byl přesvědčen, že ten osel Quirk se spletl. Křečovitě sevřel okraj desky psacího stolu. "Pro všechny svaté!" vykřikl. "Co jsi ještě zjistil? Kdo to byl?"

"Klid, klid. Chceš, aby tě ranila mrtvice? Jeden problém mi stačí. Dva by na mne byly moc. Myslím, že se to dalo předvídat. Analýza ukázala kromě prachu, různých zbytkových stop a evidentních stop Quirkových také zcela jasné stopy pravé ruky Genovy. Ano, toho robota."

Tentokrát Morrin vyskočil, ale jen zalapal po dechu a neschopen promluvit svezl se na židli.

"Aniž budeme dělat předčasné závěry," pokračoval klidně Conrade, "zastavme se na chvíli u Quirka. Je v Zeleném oddychu už sedm let jako hlavní chirurg s několika specializacemi. Charakteroval jsi ho jako muže odborně na výši, ale nedůtklivého. Jistě se cítí podceněn, profesionálně i finančně, a doufá, že brzy odejde do důchodu a on se stane ředitelem. Možná má i ambicióznější plány. Zkrátka, postihne-li ta situace především tebe, mohl by jí využít."

"Takže ty máš důvodné podezření?"

"Podezření mám, ne však důvodné. Takový plán by se mohl obrátit i proti němu. V každém případě už teď proti němu svědčí fakt, že nevěděl o existenci tří zákonů, a jeho přesvědčení, že roboti jsou nevypočitatelní. Byl by nám mohl podstrčit nějakou domněnku, že vrahem je Gene. Nevíš, mají-li roboti oddělitelné části těla? Třeba paži, nebo aspoň ruku?"

"Ne, nemyslím. Chápu, co chceš říct, ale nedávno mi Asimov dovolil prohlédnout si Genovo tělo. Je to kompaktní blok a k rozmontování je zapotřebí zvláštního laboratorního elektromagnetického přístroje.

Ostatně mám dojem, že použití částí robotů ke spáchání zločinu už kdysi vymyslel sám Asimov."

"Ale vyloučíme-li Quirka, co zbude? Ty neblahé tři zákony! Informoval jsem se. Vím, že závisí na speciálním obvodu. A to, že roboti nemohou lhát... aspoň ne vědomě... Zkrátka potřebuju jistotu, ne dohady." Conrade se podíval na hodinky. "Za čtyřicet minut přijede dodávka označená U. S. Robots se dvěma techniky. Odvezou Gena. Upozorni strážce. Mluvil jsem s ředitelem, jakýmsi Franzem Schrekerem, a objednal jsem kontrolu. Všechno samozřejmě v maximální diskretnosti."

Morrin vzdychl. "Ale co řeknu Isaakovi?" Byl zoufalý. "Chorobně na tom robotovi lpí a něco takového v jeho nynějším stavu je..."

"Něco vymysli," přerušil ho Conrade. "A pokládáš-li za nezákonné zacházet takhle s robotem, беру veškerou odpovědnost na sebe. Ahoj." Obrazovka zhasla a Morrin si musel nechat své námitky pro sebe.

K čertu, myslel si. Za koho mě má? Ať mě opravdu raní mrtvice, spolknou-li aspoň polovinu toho, co mi napovídal. Kdeco přede mnou tají, a to prý mi důvěřuje! Byl-li to Quirk, jak by mohl věřit - přestože nezná robotiku -, že se Genovi (vypnutému!) dá přisoudit vražda? A jak by mohl doufat, že ze zločinu získá nějaké výhody? Ze zločinu, v němž je vlastně jediným podezřelým? Co se mi tu zamlčuje?

Morrinovy starosti nebezpečně rostly.

Něco znají! A výsledek? Že tady ležím jako mražený losos, neschopný dát dohromady pár vět pro svou knihu.

Zazvonil videofon. "Doktor Asimov? Máte tu hovor z U. S. Robots and Mechanical Men. Nepřejete si být rušen..."

"Hned mi ho dejte, slečno! Díky."

Na obrazovce se objevil protáhlý obličej muže středních let. Nízké čelo, široká čelist. Pár černých vlasů pečlivě sčesaných přes temeno.

"Franc von Schreker," vybuchl Asimov znechucen. "Co mi chceš?"

"Smím ti poblahopřát, Isaaku?" Slova s nakyslým úsměvem. "Vidím, že se rychle zotavuješ."

"Okamžitě mi vrať Gena, dřív než budu někoho žalovat!"

"Jen klid. Gene je na cestě k tobě. Posílám ho naší dodávkou. Uvidíš, že je neporušen. Ale nepouštěj ho ven samotného. Jistě už ses doslechl o skupinách fanatiků, co napadají roboty. Jestli ho uvidí na ulici, jistě ti ho poškodí. Nebo rozmlátí."

"Jo jo, lidi."

"Lidé z masa a kostí, tak si říkají. A... doufám, že chceš slyšet mou zprávu. Mimo technické laboratorní testy, to jest obvod tří zákonů, pozitronový mozek i jeho platinoiridiový obal, podstoupil zkoušku, kterou jsem provedl já osobně. Všechno je v absolutním pořádku." Von Schreker se zasmál.

"Samozřejmě!" vybuchl Asimov. "Co jsi čekal? Znáš Genovy schopnosti líp, než ty znáš svoje vlastní! Uvědom si, ty bříďile, že když já jsem přišel s ideou pozitronových robotů, ty jsi ještě neexistoval ani v představách svého otce!"

Von Schreker stiskl rty, ale hned je roztáhl do úsměvu. "Oukej, Isaaku, nesmíš si to tak brát. Hlavně, že je všechno v pořádku. Stejně už bylo na čase dát ho zkontrolovat, je u tebe přes dva roky. Ale mám dojem, že toho o něm moc nevíš. Kdybys ho trochu prosondoval..." Znovu široký úsměv. "Tak sbohem, Isaaku. Ať ti Gene poskytne hojně nových potěšení!" A zase ten úsměv.

"Jdi k čertu!" křikl Asimov za mizejícím obrazem.

Nač ten von Schreker narážel? Stařec měl nepříjemný pocit, že mu ujíždí půda pod nohama. Myšlenka na Gena, který se co nevidět vrátí, ho však brzy uklidnila. Robot rychle vysvětlí všechny nejasnosti. A teď ke klávesnici!

"Dovolíš, Ike?" Vstoupil Morrin a věta, která se už už formulovala, ulétla. "Neruším? Ale neměl by ses hned vrhat do práce!"

"Pojď, pojď. Zrovna mě něco začalo napadat, ale možná to nebylo to pravé."

Otevřeno na balkón? Morrin běžel zavřít. Dveře zajistil magnetickým zámkem. "Chceš nastydnout? A pak... mohl by sem... ehm, někdo vniknout." Zběžně pacienta prohlédl. "Je to dobré. Neumíš si představit, jak se i mně ulevilo. Dva dny jsem nestál za nic."

"Ozval se ten policajt? Co je nového?"

"Od včerejška nic," zachmuřil se Morrin. "Ale ty si nedělej starosti. Conrade má všechno pod kontrolou a brzy si to někdo pěkně odskáče. A abych nezapomněl. Dnes večer dostaneš energetickou maxi-kombinězu. Je to novinka, vynikající ekvilibrizátor a tonizátor. A co Gene? Máš o něm zprávy?"

"Vrací se. Testy byly samozřejmě v pořádku. Je dokonalý."

"To jsem rád, musím tě totiž o něco požádat. Conrade si přeje, a já to pokládám za rozumné, abys Gena nevypínal, zvláště ne na noc. Kdyby robot zůstal bdělý, vetřelce by to odradilo. Nebo aspoň by ho Gene poznal. Souhlasíš? Tak se dobře vyspi."

"Srdečné díky, Alvie. Dobrou noc."

Konečně je za dveřmi, oddychl si Asimov. Úplný mor. Jednou mě tou péčí umoří. A vida, když na ně člověk nemyslí, nápady se objeví. Už tu větu mám. Takže... Zas někdo klepe?

"Mohu, pane?" Gene!

Asimovy prsty se zastavily nad klávesnicí.

"Jistě, Gene, pojď dál. Musím tě vyzpovídat."

"Pane! Jsem rád, že vás vidím opět ve formě!"

Asimov zavřel oči. "Gene, my dva si musíme ihned vyjasnit několik otázek. Dobře poslouchej. Předně: kdo tě poslal do U. S. Robots. Dále: Co tam s tebou dělali a kdo se o tebe zajímal. A konečně, vím, že s tebou mluvil ředitel, inženýr von Schreker a že jsi mu sdělil něco hrozně důležitého. Chci vědět, co to bylo."

Gene odpověděl až po několika vteřinách: "Nevím, pane, kdo mě tam poslal, ani proč. Přišli dva technici. Vypnuli mě. Soudím, že pak testovali a zkoušeli jednotlivé systémy a funkci některých obvodů. Tuším, že to souvisí s tím, co se vám stalo. Ale musím říci, že se mnou jednali ohleduplně, aspoň pokud jsem byl při vědomí. A inženýr von Schreker byl velmi vlídný."

"To mě vůbec neuklidňuje. S kým jsi ještě mluvil? S techniky?"

"Vzpomínám si pouze na inženýra von Schrekera. Jeho zpráva snad něco vysvětlí." Vytáhl z kapsy svazek listin a Asimov do nich letmo nahlédl. Podrobný popis celé série technických zkoušek, sloupce cifer, jejichž hodnoty vypadaly naprosto normálně. Každá listina byla orazítkována a podepsána množstvím specialistů a také von Schrekerem.

"A ty si vzpomínáš jenom na Schrekera? Hm, nezvyklé."

Nastalo ticho, které přerušil Gene: "Promiňte, pane, ale s vámi jsem o některých věcech nemluvil jen proto, že nebyla příležitost. Pan von Schreker mi po testování položil přesně zaměřené otázky. Vy jste zatím asi neměl důvod..."

"Dost!" Asimov bouchl pěstí do lůžka. "Oč jde?"

"Jde o to, že mívám..., sny. Nebyl jsem si jist. Nevěděl jsem, jak je definovat. Co o nich říkat."

"Sny?" Asimov se tvářil napůl hněvivě, napůl pobaveně. "U všech d'asů, jak může mít robot sny? Víš to jistě?"

"Podle von Schrekera se u mne dá mluvit o snech plným právem. Nebo o snění s otevřenýma očima. Občas mi - nevím odkud - přicházejí nápady, zatímco přemýšlím o něčem úplně jiném. To, na co v té chvíli myslím, ke snům nepatří."

"Uměl bys některý takový sen popsat?"

"Nejčastěji přichází představa, že dělám něco pro vás, pane, ale mnohem líp, než bych to mohl udělat ve skutečnosti, a potom následuje scéna, ve které mě velmi chválíte."

Asimovova tvář zněžněla. "Milý Gene, o tom bys mi byl klidně mohl vyprávět! Jistě víš, že by mi to udělalo radost. Ale pokračuj."

"Jindy, pane, jsou ty sny... jiné." Gene váhal. "Někdy mi ten sen dává myslit, že ubližuji lidem. Neumím si vysvětlit proč. I když... tři zákony zakazují ubližovat člověku, ale nezakazují představovat si to."

"Hm, to je pravda! A jak ubližovat? I mně?"

"Jednou... jednou mě napadlo, že bych vás měl nakopnout, tak abyste se skutálel po schodech všech osampadesáti pater našeho domu. Abych tím neriskoval nějakou poruchu ve svém pozitronickém mozku, honem jsem si uvědomil, že ve skutečnosti nic takového udělat nechci a ani nemohu."

Asimov mlčel. Po dlouhé chvíli se zeptal: "Ještě něco?"

"Ano... Pár bezvýznamností. Z některých snů si pamatuji nějaké scény, ale nedokážu si vzpomenout, kdy se mi zdály. Je to celé velmi nejasné, a to je na tom to nejhorší. Moje racionální mysl se brání připustit, že v ní jsou iracionální zákoutí. Nevím, co bych ještě dodal."

"A ... tyhle fantazie, ty 'sny', máš je často?"

"Ne, pane. Velmi zřídka."

"Dobře, Gene. Bohužel mám vážnou výčitku. Udělals mi další ostudu. A víš, před kým?" Asimov zvýšil hlas. "Před nejničemnějším chlapem světa, před von Schrekerem! Kdybys měl, nevděčníku, jen trochu důvěry ke svému pánu, kdyby ses mi svěřil se svými problémy, i s myšlenkami, o nichž říkáš, že jsou nejasné nebo bezvýznamné, bylo by to lepší pro nás oba. Nemyslíš?"

Gene sklonil hlavu. Pomalu se svezl do kleku.

"Prrr!" zadržel ho Asimov podrážděně. "Zakazuji ti tuhle směšnou pantomimu! Nejsem Bůh."

Gene se zvedl. "Ano, pane. A... pokud jde o mé napojení na databanku..."

"Dnes o tom nechci nic slyšet! A víš co, drahoušku? Postav se do kouta, ihned se vypni a zůstaň vypnutý až do devíti ráno."

"Ale, pane..! Řekli mi, že pan Conrade nechce, abyste..."

"Konec řečí!" zahřměl Asimov s výhrušným pohledem, a když Gene znehybněl, zavřel oči. Počítal do sta. Ve svém věku už měl právo žádat, aby mu nepadaly na hlavu takovéhle novinky. K čertu s Conradem a Morrinem, k čertu s knihou, tenhle večer už je stejně ztracený. Ovšemže ho ta záležitost s Genem vykolejila! A aby nezůstalo při jedné svízeli, za chvíli přijdou ty ztřeštěnci a navlečou ho do energetické maxikombinézy!

Lidské obavy mívají ve snech zvláštní podobu! Tentokrát plul Morrin na obrovském hydroplánu, pár kilometrů od břehu. Modrý oceán lehce pěníl. Můstek byl přeplněn. Pasažéři upřeně pozorovali obzor. Překvapilo ho, že mezi nimi zahlédl i doktorku Glorii Lannerovou a ošetřovatelku Pamela Gradyovou. Ve vzdálenosti několika kilometrů zuřila nad mořem bouře. Nebo spíš... větrná smršť! Blížila se stále rychleji. Na palubě vypukla panika. Hydroplán se zakymácel a s mohutným hučením se začal potápět...

Probudil se zpocen, a dřív než otevřel oči, věděl, co řinčení bzučáku znamená. Panel při zdi je určitě celý červený! Skulil se s postele a letěl k monitoru. Dvě hodiny, jednačtyřicet minut. Někaký hlas plný slz, snad Pamelin: "Pane řediteli, doktora Asimova někdo pobodal."

Krátce nato byl u pacienta. V ložnici vládl neuvěřitelný zmatek. Asimova silueta, vlastně silueta maxikombinézy se na lůžku zmítala

a snažila se křečovitými pohyby setřást tři nože, které do ní byly zabodnuty. Ošetřovatel Rudy a Pamela se pokoušeli nože zachytit a vytáhnout. Nůž ve výši hlavy přesekl jednu z trubic a to porušilo fungování kombinézy; teď se po ní plazila různobarevná světélka.

Když byla konečně kombinéza odpečetěna a vynořil se z ní krvácející pacient, Morrinovi stačil jediný pohled, aby posoudil situaci. Obrátil se k doktoru Sarbanovi: "Pevná vrstva kombinézy naštěstí nedovolila hluboké zásahy... Pacient je zřejmě jenom v šoku. Odvezeme ho do ošetrovny."

Na Morrinův příkaz převzal na čas Quirkovy povinnosti doktor Sarban. Byl to útlý shrbený stařec s orlím nosem, stále plný energie. Potvrdil Morrinův odhad a dodal: "Jediné nebezpečí je v případné reakci kombinézy na vnější zásah; jinak... jen pár lehkých škrábnutí."

Když Asimova vynášeli, všiml si Morrin nehybného robota v rohu místnosti. "Pitomec," ulevil si, "zase ho vypnul. Tím jsme definitivně ztratili možnost něco se dovědět." Nechal pacienta lékařům a začal pátrat. Stráž potvrdila, že od večera nikdo cizí nevstoupil do budovy, což ovšem nemuselo nic znamenat. Vrah se tu mohl skrývat, kdo ví, jak dlouho. Nebo... nebo nebyl cizí! Už se nedá na nikoho spolehnout. Morrin se rozhodl strávit zbytek noci v ošetrovně; Asimov po sedativu klidně spal, upokojen i tím, že nebyl vážně zraněn. Naštěstí! Ale kdo jen... Bylo třeba jednat, a tak ředitel na chvíli svěřil pacienta doktoru Sarbanovi a ošetřovateli Buddymu.

Zamkl se ve své kanceláři a vytřel číslo. Zanedlouho se na obrazovce videofonu objevil rozespálý Conrade. "Kolik je hodin?" zeptal se.

"Je čas vstávat," odbyl otázku Morrin. "Probud' se a poslouchej, Conrade. Asimova se opět někdo pokusil zabít." Podrobně popsal situaci a nakonec vzdychl: "Zřejmě v šeru pokládal kombinézu za schumlanou pokrývku. I tentokrát je to zázrak, že Asimov žije. A zázraky se neopakují třikrát, na to můžeš vzít jed. A teď, jak daleko jsi s pátráním? Vypadá to, že jsi se vypařil."

Conrade ospale zamžoural. "Už mi nedůvěřuješ? Znal jsi přece mou situaci a můj věk. Proč jsi mě tedy volal? Můžu tu práci nechat plavat... Ale to nechci. Dal jsem se do toho a nemůžu to teď vzdát."

"Přestaň žvanit!" přerušil ho Morrin, pak se násilím ovládl. "Je tu velmi závažný případ, který jen náhodou neskončil tragicky. Kdyby nůž zasáhl nějaký důležitý orgán..."

"A co mám dělat? Měl jsem to snad předvídat? Nikdo přece nemůže předvídat nepředvídatelné."

"To je všechno, co mi řekneš? Máš pod kontrolou jen to, co se dá předvídat? Tvoje drzost přesahuje všechny meze. Kdyby byl Asimov zemřel, byl by to pro tebe nepředvídatelný případ? Nezdá se ti to příliš pohodlné? Pro nás tady by to byla tragédie!"

"Nikdo nemůže za to, že hrajeme touž hru na dvou různých hřištích," řekl Conrade stroze. "Každý má svou zodpovědnost, ale také své meze. Vůči Asimovovi jsi nebyl dost svědomitý. Nemohls dohlédnout, aby Gene zůstal bdělý? Pozdě bohužel zjišťuji, že přesouvat zodpovědnost na jiné je stále problematičtější. Ale nechme toho. Slíbil jsem, že nezklamou svou pověst a že i tento případ vyšetřím do tří dnů, na jejichž konci budeme všichni živi a zdraví, samozřejmě jen pokud nenastane něco nepředvídatelného." Podíval se na hodinky. "Je čtvrt na čtyři a ty víš, že před jedenáctou mi to nezapaluje. Tady máš moje příkazy, Morrine. Zdůrazňuji: příkazy! Předně: Izolujte a hlídejte Asimova, dokud se neozvu. Pošlu si pro nože k analýzám, i když tentokrát jste jistě udělali všechno pro setření stop. Za druhé: Okamžitě nadiktuj mému hypnopedickému přístroji a)

posledního uživatele nožů a způsob jejich zabezpečení, b) způsob kontroly přístupu do Zeleného oddychu ze vzduchu, což se týká helikoptér, antigravitačních disků a podobně, c) možnosti přístupu do apartmá číslo 14 zvenčí, tedy z terasy nebo z balkónu, d) seznam osob, které přicházejí do Zeleného oddychu; v přístroji je policejní program, kterým lze automaticky sledovat každý jejich pohyb. A konečně, není ti nápadné, že vrah pokaždé využil doby, kdy byl Gene

vypnutý? Někdo je moc dobře informován. Doufám, že jsem se vyjádřil jasně. A teď jdu zase do postele. Dobrou noc, Alvie."

Conradova tvář se rozplynula a obrazovkou běžely nápisy:

AŽ ZAZNÍ SIGNÁL, MŮŽETE ZAČÍT DIKTOVAT

DĚKUJI

hypnopedický přístroj

RXEVES

Pozor! Pařížský RXEVES vám připomíná svou stupnici gamma spánkových přístrojů.

RXEVES

Au réveil votres re ves révélés!

Kdo mi jen nastrčil toho Conrada? Hraje si na tajemství zrovna přede mnou, který by dal duši, jen aby mohl spolupracovat. Urážlivec jeden starý! myslil si Morrin zklamaně. Ovšem, vniknout k Asimovovi je snadné. Balkónem z vnitřní terasy nebo panoramatickým oknem. Jenže tentokrát bylo obojí zavřeno, a dostal-li se tam někdo, musel mít osobní magnetickou kartu, čili musel to být někdo z personálu... Snesl se tiše antigravitačním diskem, takže ho stráž u brány nezaznamenala... Vzrušením nevěděl odkud začít, a také ho to pokořovalo, že se má svěřovat počítači. Neměl na kom si vybit zlost.

Ke všemu to zvíře Quirk zrovna tuhle noc nemělo službu!

Ráno se Morrin vrátil z ošetrovny s plnou hlavou starostí. Jestli během dopoledne Conrade nic nepodnikne, zavolám na policii, a ať už se stane cokoli. Přesto usnul, ne však nadlouho.

Probudil ho videofon. Obrazovka zůstala prázdná a neosobní hlas řekl: "Zde databanka Nicholase Conrada. Poručík upozorňuje, že mu máte být k dispozici od jedenácti hodin. Budou přizvány i další osoby. Pokládejte toto sdělení za předvolání ke konfrontaci. Následují ověřovací a potvrzovací formule. Odpovězte na ně v kódu. Dobrý den."

Morrin zaklel; nejasnosti pokračují.

Co se vlastně děje? Z bludného kruhu temných myšlenek ho vytrhlo videofonní upozornění, že je očekáván v hale.

Conrade mu šel naproti. "Za chvíli přijdou ostatní," řekl. "S doktorem Sarbanem už jsem mluvil. I s Asimovem, včera večer, chvíli po tobě. Leccos mi objasnil. Najde se tu nějaké místo, kde nebudeme rušeni? A co Asimov? Je to lepší?"

"Vyvázl jen s několika škrábanci, naštěstí."

"A psychicky? Mohl by nám být velmi užitečný při konfrontaci. Myslíš, že by to unesl? Nerozrušilo by ho to příliš?"

"Není sice v nejlepší formě, ale snad to půjde, pokud mu dopřejeme jeho drobná pohodlíčka. Například robotizované křeslo."

Dvacet minut nato byli všichni pozvaní v poradním sále Zeleného oddychu. Doktor Quirk, vedoucí úklidové čety Nino Barroso, jakési individuum opičího vzhledu, které se představilo jako inženýr von Schreker z U. S. Robots, a konečně Asimov, který svou účast podmínil přítomností robota. A ovšem Morrin a Conrade.

Stůl byl odsunut z prostředka místnosti a židle přiraženy ke stěnám. U jedné stěny seděli Morrin, Quirk, Barroso a von Schreker, u protější stěny Asimov ve svém křesle a Gene, u stěny mezi nimi pak Conrade. Zkontroloval přístroj pro případné spojení s vlastní databankou a dal zamknout dveře. Vyzval přítomné, aby potvrdili svou účast osobními kódy, a zdůraznil, že vše, co se od této chvíle promluví, bude mít platnost zákonného svědectví, což mimo jiné znamená, že až do okamžiku plného objasnění případu jsou všichni vázáni mlčenlivostí.

"Někdo se možná diví, proč je tu i robot," řekl pak. "Nuže, chci ho využít pro přesný a logický audovizuální záznam tohoto setkání. A ovšem i jako svědka. Robot sice není právnickou osobou,

avšak podle zákona z roku 2015 může v jistých případech plnit některé funkce právnické osoby." Rozevřel zákoník a četl: "Umělá inteligence (dále jen UI) a umělá pozitronová inteligence (dále jen UPI) mohou být právními nositeli objektivních a těžko ověřitelných důkazů, aniž vyjadřují vlastní mínění. Nadto mohou přispět k vyvozování logických závěrů z objektivních a ověřitelných dat, protože to jsou stroje přísně logické.

Ale přejděme k věci: Ve dvou následujících nocích došlo k pokusu zavraždit zde přítomného doktora Isaaca Asimova. Zdůrazňuji, že za vše, co se stane v Zeleném oddychu, nese odpovědnost doktor Morrin. Z tohoto faktu budeme vycházet."

Obrátil se na doktora Quirka a po přečtení jeho nacionálií a funkcí položil otázku:

"Doktore Quirku, podle vaší verze v noci mezi 16. a 17. prosincem někdo vnikl k doktoru Isaacu Asimovovi a vstříkl mu pět dávek Noximu, asi hodinu a půl potom, co vy sám jste mu vstříkl jednu dávku. Máte představu, kdo to mohl být a proč to udělal?"

Quirkova tvář byla jako vždy klidná a neproniknutelná. "Jak už jsem řekl," odpověděl, "nemám sebemenší podezření. A hned dodávám, že činím kroky pro ochranu svých práv."

"V pořádku. Ale uvědomujete si, že v místnosti byl robot? Vetřelec musel vědět, že je v noci vypnutý. Jen doktor Asimov zná heslo pro jeho vypínání a zapínání, nadto je často mění. Z toho vyplývá, že pachatel byl odtud, nebo měl informátora, který je odtud."

Quirk chvíli mlčel, pak jen vyzval Conrada, aby pokračoval.

"Vy jste zprvu předpokládal, že pachatelem je robot. Můžete vysvětlit, jak by to bylo možné, když byl vypnutý?"

"Snadno. Vy předpokládáte, že heslo zná jen Asimov. Ale kdokoliv je mohl slyšet, vždyť jde o slovní příkaz. Vidím dvě možnosti: Buď někdo informovaný vykonal v rukavicích, co chtěl vykonat, a pak otiskl na stříkačku Genovy ruce; nebo to skutečně spáchal robot... Nechte mne domluvit, znám námitky. Moje domněnka je založena na nedůvěře k příliš komplikovanému stroji, který je nadto v pokusném stadiu, jako například pozitronový robot. Připouštím, že jsem neznal tři zákony, ale jen těžko lze uvěřit, že je neznal ani pachatel. A ujišťuji vás, že i když ty zákony teď znám, ani trochu nevěřím tomu, co okázale nazýváte simulovaným mravním kodexem. Asimov často mluvil o Genovi jako o dítěti, ale pro mě je to věc, naprosto nepředvídatelná věc, nebo možná něco jako zvíře. Na tohle téma existují i učené stati."

"Znám," přerušil ho Conrade. "Pročetl jsem některé slavné články uveřejněné před časem v revui Scientist. Pokud jsem pochopil správně, autor pokládá teoreticky za nemožné kontrolovat soustavu diofantických rovnic, která má tendenci nekonečně se rozvíjet; pozitronový mozek je založen na stejném principu."

"Nesmysly!" Asimov prudce zamával paží a probodl Conrada pohledem rozzuřeného dravce. "Je mi jasné, kam tyhle řeči míří. Chcete očernit mého Gena! Nevidím jiný důvod k citování zmatených intelektuálních jalovin jakéhosi pseudovědce, který se honí za lacinou slávou. Domněnka pana Witolda Mieczislawského se dá jednoduše vyvrátit. Hned mi přineste křídou a tabuli!"

"Dobrá, dobrá," odbyl ho Conrade, "tohle snad není vhodná situace k předvádění argumentací, které může ocenit leda inženýr von Schreker. Abychom to uzavřeli, doktor Quirk předpokládá vražedný útok nějaké další osoby, nebo samého Gena, který se nějak sám zapnul a 'zdivočel'. A motiv? Myslím, že u Gena lze jak motiv tak čin vyloučit. K tomu bych rád slyšel odborný názor..." Rozevřel složku a četl: "Inženýr Franz Ignaz von Schreker, ředitel společnosti U. S. Robots and Mechanical Men, dvašedesát let, vdovec, jeden syn, narozen v Kolíně nad Rýnem, v USA žije od roku 2003. Prosím o váš názor, pane inženýre."

Von Schreker mluvil suše a pomalu, s výraznou teutonskou intonací. Při řeči koulel očima a rytmicky mrkal. "Mieczislawského domněnka je i podle mého názoru jen důvtipná teoretická

slátanina," potvrdil. "Jistě, nemáme obecnou metodu, jak zjistit, zda program umělé inteligence neselže. Stejně tak je nemožné předvídat, kdy se jednotlivý atom změní v radioaktivní. Ale tím se matematika nemění v anarchii. Konkrétně: Testy jsem sám kontroloval a absolutně vylučuji jakoukoliv chybu. Gene je 'duševně zdrav' a tři zákony v něm působí naprosto spolehlivé."

"Díky, pane inženýre. Takže, doktore Quirku, co zbývá? Buď to byla nějaká třetí osoba, nebo jste to mohl být vy. Pane řediteli, popište laskavě činnost doktora Quirka v tomto ústavu."

Morrin sebou trhl, nepředpokládal, že na něj dojde tak brzy. Zatímco Conrade předčítal údaje o Quirkově rozsáhlé publicistické činnosti, honem si rovnal myšlenky.

"Doktor Quirk vždy projevoval odpovědnost a zápal pro naši práci," začal. Je to tak dobře? Co se ode mne chce? Pokračoval: "Rozumí se, že ne vždy se naše hlediska shodují, ale to, že jsem ho pověřil funkcí viceředitele, je snad nejlepší..."

"Jistě, jistě," zarazil ho Conrade netrpělivě. "Ale je mezi vámi jistá nevraživost a v Zeleném oddychu všichni vědí, jak doktor Quirk baží po nejvyšších funkcích i po adekvátnějším finančním ocenění svých profesionálních kvalit." Ostře pohlédl z jednoho na druhého. "Chápu zdráhavost obou stran. Budu tedy jasnější. Doktore Quirku, je evidentní, že pokud jde o pohnutky, nejste z obliga."

Quirk vybuchl: "A vy si myslíte, poručíku, že jsem chtěl poškodit reputaci ředitele Morrina vraždou v Zeleném oddychu, k tomu tak amatérsky provedenou? Nezdá se vám, že bych tím zničil spíš sám sebe?"

"Vy jste příliš inteligentní na to, abyste nevzal v úvahu, jak se veřejné mínění snadno mění... Pokud se po činu podniknou jisté kroky. Příklady z černé kroniky zná každý. Pan Barroso?"

Muž se obrátil ke Conradovi s náznakem poklony. Byl to mestic střední postavy, s bílou kudrnatou kšticí. Měl tmavé odulé rty, rovný ostrý nos a na něm starosvětské brýle se zlatými obroučkami. To vše mu dodávalo velmi bystrý výraz.

Conrade četl: "Vedoucí uklízečů čtyř v Zeleném oddychu, narozen v Portoriku, šedesát osm let, jedna dcera..."

"Moje dcera loni zemřela," poznamenal Barroso netečně.

"Opravdu? Odpusťte mám tu asi chybu." Conrade listoval složkou.

"Pracovní úraz," dodal Barroso. "Robotizovaná výhybka v metru se zablokovala a moje dcera zůstala mezi dvěma vagóny."

"Je mi líto, že jsem vám nechtěně tu událost připomněl," omluvil se Conrade. "Ano, tady jsem to našel. Promiňte, ale musíme pokračovat. Pane Barroso, jde o tři nože doktora Quirka, jichž bylo použito při druhém přepadení. Jste obžalován z nedbalosti, ale mohlo to být horší. Molekulární fotografie zjistily stopy vašich rukou na nožích. Vašich a robotových. Jak to vysvětlíte?"

Morrin věděl, že i Pamela a Buddy nechali na nožích stopy, ale Conrade o tom nemluvil. Proč?

"Jednoduše," odpovídal mezitím Barroso. "Protože jsem to nebyl já, musel to být robot, señore. Asi se zbláznil, jako se zbláznila robotizovaná výhybka v metru. Se stejným výsledkem."

Asimov se v křesle zavrtil, ale mlčel. Gene sledoval situaci zcela nehybný. Do ticha se ozval podivný chřestivý zvuk. To se smál von Schreker.

"Drzoune," zavrčel Asimov. Zvedl ruku. "Žádám o zapsání této mé výzvy: Lidé, vzpamatujte se a odhodte svou pošetilou zaujatost! Informujte se! Celý život se za to biji, i proto jsem napsal tolik vědeckofantastických děl. Pane Barroso! Robotizované výhybky nejsou pozitronové! Hruža z techniky plyne z neznalosti. To je lidské. Ale ještě dnes nechtít pochopit? To je d'ábelské!"

"Díky, doktore." Conrade se znovu obrátil k Barrosovi. "Některé potřeby pro úklid jsou uloženy ve skladišti na vnitřní terase, na niž vedou balkóny z pavilónu hostů. Jsou tam i nože doktora Quirka. Skladiště nemá zámek. Proč ho nemá?"

"Je tam denně používané nářadí, kartáče, čistidla, vysavače a podobné věci. Je praktičtější nezamykat. Nože jsou tam teprve teď, provizorně. Tím se nezříkám své odpovědnosti."

"Je možné si představit, že se v noci z 19. na 20. prosinec kolem půl třetí snesl na terasu antigravitační disk, někdo vystoupil, oblékl si rukavice, vzal nože, magnetickým klíčem, který má všechen personál, odemkl balkón apartmá číslo 14. Věděl, že robot je vypnutý, naštěstí nevěděl o maxikombiněze... Je možné si představit, že ten někdo jste byl vy."

Barroso strnul. "To je nesmysl! Že jsem věděl o vypnutí, a ne o maxikombiněze? Jakýsi můj informátor mě informoval napůl?"

"Ověřil jsem si, že jste z ústavu odešel v deset večer. Gene už byl vypnut a nepotřeboval jste informátora. Nemohl jste ale vědět o maxikombiněze, protože o ní věděli jen doktor Morrin a doktor Sarban. Váš 'jakýsi' informátor mohl být spíš komplic, možná doktor Quirk. Když se nepodařil první pokus, rozhodli jste se pro druhý. Nezapomněli jste na otisky robotových rukou. Ptáte se na motiv? Pátral jsem ve vaší minulosti a zjistil jsem, že i vy máte důvod nenávidět doktora Morrina. V posledních pěti letech vám třikrát hrozilo propuštění, protože jste se snažil prodávat drogy dokonce i ležícím pacientům. Poslední udání vám ještě visí nad hlavou."

"To jsou výmysly!" vykřikli zároveň Quirk a Barroso. Quirk dodal, v hlase potlačovaný vztek: "Nemám nic společného s tímhle individuem a nechápu, proč ho Morrin ještě nepropustil. Spáchal-li něco, nepomáhal jsem mu. Ale pozor, poručíku! Od této chvíle budu mluvit jen před soudem."

"Doufám, že k němu dojde," kývl Conrade. "A teď prosím pana inženýra von Schrekera. Můžete mi laskavě sdělit, kdy a jak jste se seznámil s doktorem Asimovem?"

Von Schreker byl náhlou otázkou zaskočen. Vyvalil oči, zamrkal, odkašlal si. Pak promluvil; spíš to bylo slabikování.

"Hm... před... deseti lety..."

"Před devíti," opravil ho Asimov.

"Před devíti? Možná. Přesně si nevzpomínám."

"Při jaké příležitosti? A vy ho, prosím, nepřerušujte, doktore Asimove."

"Já jsem měl... totiž chtěli jsme... Zkrátka byl tu projekt založit U. S. Robots. Hned to vysvětlím. Teoretické studie o UPI už došly tak daleko, že se mohlo začít s praktickou aplikací. Pozitronové mozky už byly ve vzduchu a já jsem se bál, že mě někdo předběhne. Řadu let jsem v tomto oboru pracoval, měl jsem znalosti i známosti, nejen ve vědě, ale i v průmyslu a ve vládních kruzích, jak v Německu tak v Americe. Chtěl jsem vybudovat podnik se světovým primátem v oboru pozitronových robotů. Pokládal jsem za oprávněné spojit se s akciovou společností U. S. Robots and Mechanical Men. Chápejte, z mé strany to byl projev úcty k duchovnímu otci robotů. A zatím..." Zmlkl a ukázal na Asimova. Jeho oči nepotlačitelně mrkaly.

"Zatím," usmál se Conrade, "jste musel vzít zpátečku. Asimov váš projekt zablokoval a zažaloval vás."

Von Schreker se vzchopil. "Byla to záminka," pronesl temně. "Snad si tu neblahou událost někdo z vás pamatuje. Tenkrát ta značka nebyla ještě patentována. Byla to průhledná, ubohá záminka, diktovaná závistí a lakotou."

"Důrazně protestuji," zasáhl Asimov. "Pánové, ten člověk nestydatě lže. Přivlastnil si značku, kterou jsem já vymyslel a kterou už tehdy znal celý svět. Právě jsem dokončoval patentové jednání a mám na to doklady! Ty, Franzi, jsi nikdy neměl originální nápady. Tvoje myšlenky nemají ani takovou cenu jako židle, na které spočívá tvůj splasklý zadek. Jsi domýšlivý, neschopný klacek. Ty, a vědec? Chápeš vůbec, co je to UPI? I své postavení v U. S. Robots jsi získal nekale."

"Klid, pánové, klid!" Conrade se znovu obrátil k von Schrekerovi. "Vy jste tehdy spor prohrál. A musel jste se spokojit svou nynější funkcí ředitele. Je to správně?"

"Je to špatně!" zařval von Schreker. Přestával se ovládat. "Ty, Ike, jsi mě poškodil jen z nízké ješitnosti, že jsi před sto lety napsal pár pavědeckých historek, ve kterých se nejasně naráží na kovové samohybné předměty. Neměl jsi ani páru o tom, co vlastně píšeš. A americký zákon, zaprodaný židovské lobby, tě podporoval! Ale tím to nekončí!" Vyskočil na židli a zaječel:

"Ty, Isaacu Asimove, ty jsi jako pravý žid pošpinil ten zbytek lidství, který ještě zůstal v člověku! Tvoje koncepce 'dobrého' robota, snad ještě lepšího, než může být lidská bytost, to je hnůj, to je tvá d'ábelská antikultura, to je zavržení Boha a poslední úder pod pás už tak vratké lidské důstojnosti! Ty těmi mechanickými opicemi urážíš celé lidstvo! Překonal jsi i svého předka rabína Lowyho s jeho Golemem! Ale teď budeš pykat!" Z náprsní kapsy vytáhl tmavý předmět. Rozhlédl se. "Všichni stát! Ani se nehněte, mám vás na mušce! Poručíku, zůstaňte, kde jste! Morrine, Quirku, Barroso, do řady vedle něho! A všichni čelem ke zdi a ruce vzhůru! Asimove, ty se drž vedle té své umělé zrůdy!" Z pistole vyšlehl tenký paprsek a přetřel šňůru, na níž visel lustr. Lustr se roztříštil na podlaze.

"Ani hnout!" opakoval von Schreker. "Jsem střelec první třídy! Osvědčil jsem se v antarktické bleskové válce v roce 2005. Nejlepší z dobrovolníků! Poručíku, vysvětlíte ostatním, co by pro ně znamenalo pohnout se. Tahle pistole dokáže střílet deseti směry najednou. A teď vám prozradím, co jste jistě netušili. Já jsem tajný ideolog a vůdce 'lidí z masa a kostí'. Těch skupin, co na ulicích napadají a ničí roboty. Těch odhodlaných zachránců lidstva. Oni jsou naší jedinou nadějí! Už chápete moje úsilí? Já jsem se prostě musel dostat do čela U. S. Robots! Někdo přece musí kontrolovat výrobu škodlivin, má-li se uchovat lidstvo! Nebýt tebe, Ike, z továrny nikdy nevyšel jediný dokonalý robot. Ale pamatuj si, že brzy bude vymazána z lidských myslí i sama představa robota! A začnu od základu, od příčiny zla. Od tebe. Od tebe! Poručíku, viník je zde! Ti dva obžalovaní jsou nevinní! Připrav se, Ike! Potřetí svému osudu neujdeš!"

Von Schreker obhlédl znehybnělé přítomné, pomalu sestoupil se židle, zamrkal a vyvalil oči. "Sbohem, Ike!"

Gene zasáhl jako blesk.

Od začátku všechno sledoval s 'bolestnou' pozorností, i když ho tenhle termín, jak se mu zdálo, mohl přivést do slepé uličky. V téhle místnosti měl být člověk, který usiloval o pánův život, ale případ mu připadal neřešitelný. Obžaloba Quirka a Barrosa byla neprůkazná, chyběly údaje. On ovšem neměl právo vyjádřit svůj názor. Chápal, že napadení jeho pána bylo hluboce nesprávné, a cítil něco jako vinu, že v okamžiku potřeby nebyl vědomě přítomen. Byl by raději sám napadl pána, než aby celá věc zůstala nevyřešena... Vida, zas jedna taková podivná myšlenka. Kdo ví, odkud přicházejí...

Dosud se nepohnul, protože mužům u zdi zřejmě nic nehrozilo. Spíš pán byl ohrožen. A jakmile von Schreker zamířil, bleskla mu hlavou myšlenka: Teď musíš jednat, podle příkazu prvního zákona! V mžiku stál mezi zbraní a pánem. Bleskový pohyb von Schrekera překvapil, takže místo Asimova zasáhl Genovu paži.

"Uhni, šrote, nebo zničím nejdřív tebe!" vykřikl. "Co chceš dokázat pitomče? Po tobě přijde na řadu tvůj majitel. A vy u zdi ani hnout, hrome!" Vodorovný paprsek vyvrtal nad jejich hlavami řevavý otvor.

"Nemohu uhnout," řekl Gene. "Musím ho bránit." Pomalu postupoval proti zbraní a zmenšoval tak rozsah jejich možností. "Pane inženýre," dodal, "vyzývám vás, abyste složil zbraň."

"Kdo pošpinil neposkvrněného ducha rodu Homo Sapiens, musí zemřít!" zaječel von Schreker a znovu vystřelil. Zasáhl Gena do hrudi a vypálil mu v ní dýmající díru. Robot se zapotácel.

Uvědomil si, že se mu nepodaří střelce zastavit. Rána musela vyřadit nějaké důležité orgány, když sotva udržel rovnováhu. A k tomu teď vidí nejasně. Znovu se pokusil:

"Pane inženýre, rozmyslete si, co děláte. Pánův život je dra..."

Von Schreker mu střelil do obličeje. Gene cítil znehybnění. Zrak se mu kalil a pak najednou viděl celou scénu zdola a pochopil, že se jeho hlava oddělila od těla. Přemýšlel hlavou, koulející se po podlaze. Tušil, že brzy ztratí vědomí. Dostal nápad.

"Pane," promluvil. "Pohon... pohon!"

Zrak se mu zamlžoval stále víc.

Asimov sledoval robota ze svého křesla a nervózně si mnul ruce. Ten blázen střílí, Gene mě kryje - a co mám dělat já? Zbraň pálí a robot pro mne po kouscích umírá. Další ničivý paprsek. Plamen. A úděsně změněný Genův hlas. Co říká? Mluví o dálkovém ovladači pohonu...? Asimov pochopil.

Rychle otočil křeslo zády k von Schrekerovi a sklouzl na podlahu. V kapse županu nahmátl dálkový ovládač. Něco se mu s hřmotem přikutálelo k nohám... Genova hlava! Poloroztavený trup kolísal, jako by chtěl ještě Asimova chránit. Útočník ho znovu zasáhl, aby si otevřel prostor pro konečný vražedný zásah.

Asimov mezitím nastavil nejvyšší rychlost a vrhl křeslo přímo na von Schrekera. Kola zaskřípěla, bylo slyšet výkřik a pád. Světelná střela rozryla strop. Zaspáván sutí zaznamenal Asimov pohyb mezi muži u stěny. Conrade se otočil a hodil něco na von Schrekera. "Konec," zneškodnil jsem ho."

Asimov chtěl vstát, ale zamotal se do županu. Někdo ho vytáhl. Byl to

Morrin, bledý jako křída. "Conrade na něj hodil automatická pouta," řekl. "Bože, to jsme měli štěstí! A tys byl skvělý, Ike."

Místnost vypadala jako zemětřesení. Bezhlavý a bezruký Gene... Asimovovi bylo jasné, že přes zázraky, kterých je schopno pozitronové inženýrství, nikdo nikdy nevzkřísí tak těžce poškozený mozek. Zvedl jeden z drahocenných úlomků a bezmyšlenkovitě ho obracel v prstech. Pak se ohlédl po von Schrekerevi.

Conradova pouta ho pevně svírala. Opíral se o rozbitou židli a s očima v sloup něco nesouvisle breptal...

Asi hodinu potom, co odvezli von Schrekera, vešel Morrin po vnější terase do pavilónu hostů, kde na něho čekal Conrade. A snad i nějaký závěr, vysvětlení... Nic se nevyřešilo. Nebo ano?

"Je čas se rozloučit," řekl Conrade. "Je 20. prosince, 14,50. Od jedenácti hodin dne 17. prosince až do tohoto okamžiku to jsou - s trochou zpoždění -proslulé tři dny Nicholase Conrada pro rozluštění každé záhady. Nevadí zpoždění?" Usmál se.

"Nicku!" Morrin se zatvářil vyčítavě. "Nedá se říct, žes byl ke mně v posledních dnech příliš vlídný. Ani profesionálně korektní. A teď? Dovím se vůbec něco?"

"Ale jdi, Alvie. Chápu, že není příjemné být v oku cyklonu, ani tápat ve tmě. Ale... Nu, teď už ti to mohu, vlastně musím říct. Ani já jsem až do poslední chvíle nevěděl, co s tím. Co jsem ti měl vykládat? Dokonce i mé výsledky byly jen sprosté blufy. Nepochopils to? Jen jsem je rozčiloval, aby mimoděk něco prozradili, něco, co by vneslo trochu světla do případu. Věděl jsem, že z toho nějaké řešení vyplyne, jen jsem nevěděl, jaké."

"Tak tedy teď víš? A vrah...?"

"Och jistě!" Conrade se rozesmál. "Vrah! Zdá se ti, že von Schrekerovo běsnění bylo v celém případě jenom náhodným detailem? Do jisté míry máš pravdu. Jsem přesvědčen, že se nikdo z vyslýchaných nepokusil o vraždu. I když... tak docela to neplatí, ne o všech." Podal Morrinovi zalepenou obálku. "Tohle jsem ráno pro tebe napsal nevěda, co se stane během výslechů. Napsal jsem, co si o případu myslím, a svůj názor neměním. Přestože... řemeslo detektiva se změnilo,

příliš změnilo pro mých šestaosmdesát let." Zahleděl se na ředitele, jako by mu vysílal nějaké poselství. Jaké? Morrin nerozuměl.

"Chceš, abych se všechno dověděl... z tohohle?"

"Bude to tak lepší. Ale ne hned. Počkej dva dny. To je vše, oč tě žádá tvůj starý přítel Nick. Hm... je pozdě. Díky za všechno, i Magdě za smaženky. Jdu. Sbohem, Alvie."

Objali se. Morrin pak sledoval Conradovu širokou siluetu, dokud nezmizela na konci aleje. Obálka ho pálila v ruce, dokázal však respektovat přítelovu žádost.

Dva dny nato se zamkl ve své kanceláři a obálku otevřel, byla v ní tenká postříbřená destička. Dotykem jeho prstů se aktivovala a zdola se začaly posouvat řádky.

"Milý Alvie,

v tomto případě neexistují jistoty, jen podezření. Nebo, ještě hůř, hypotézy. Čteš-li tenhle dopis, znamená to, že se mi nepodařilo dodržet svůj styl a vnést do něho plné světlo.

Ale k věci: Při zkoumání robota von Schreker jistě našel všechno v dokonalém pořádku. Sám ho důkladně sondoval, což nepatří k běžné kontrole. Jistě něco předpokládal, nějaký vývoj... A to 'něco' našel. Tím, že Gena vrátil Asimovovi, nebyl ovšem přímo osnovením vraždy. Jednoduše tomu 'něčemu' nechal volný průchod; počítal, že se to projeví, tím spíš, když na to Asimovova upozorní a Asimov to dodatečně posílí rozhovorem s robotem. Nepřepočítal se. Doufal, že tak definitivně zlikviduje nenáviděného člověka, aniž si zašpiní ruce. Vím o jeho zášti. Trocha nudné teorie: Ve spánku ztratíš vědomí vnějšího světa, ale nervová centra jsou jen částečně vyřazena z činnosti. Existují i případy anomálních snů, při nichž spící mluví, nebo i jedná. Takové sny mají silné analogy se stavy hysterickými, které, jak víš, jsou vázány na potlačování sexuálních pohnutek."

Morrin odložil dopis a běh řádek se zastavil. Napadlo ho, že Gene byl snad hysterik a náměsíčník, ale hned ten nápad zavrhl, takový nesmysl! Znovu sáhl po dopisu.

"A teď, Alvie, přemýšlej chvíli o situaci Genovy psychiky ve stavu vypnutí.

Že by to nebyl takový nesmysl? Vypnutí pro Gena neznamenal úplné zastavení všech funkcí. Stačilo, aby Asimov pronesl jedno slovo, EMTH -'pravda', a Gene se probouzel. Něco v něm zůstávalo bdělé... Něco, co mohlo i jednat? Ne, přece jen to je nesmysl. Gene nemohl být hysterik.

Jak by se v jeho anorganické přirozenosti mohly potlačovat sexuální pohnutky?

Včera večer jsem videofonem mluvil s Asimovem a požádal jsem ho, aby o hovoru pomlčel. Vyptával jsem se ho na Gena a nechal Asimova vypravovat. Pochlubil se, že Genovi působí radost, když se může napojit na databanku a získávat informace. Zmínil se i o tom, že mu databanku často zakazuje jako jakýsi druh trestu. Tehdy mi přišla na mysl analogie se sexuálním uspokojením a potlačováním sexuálních pohnutek.

Hm, pěkná intelektuální kratochvíle, ale nějak to nehraje. Kam by Gene co potlačoval? Podvědomí je přece záležitost čistě lidská!

S tím souvisí sny. Víme, že sny překračují každou morální bariéru spícího. K jistým vražedným nebo incestním snům bychom se nepřiznali ani sami před sebou. Je možné, aby měly nějaký přímý vztah k vědomé vůli člověka? Sotva. Sebeukázněnější, sebečestnější osobnost může mít velmi kruté sny. I Adam a Eva, byť bez hříchu, mohli snít o čemkoliv, jsem si tím skoro jist. Gene sní, Alvie. Svěřil mi to Asimov. Robot je poplašen nepochopitelnými 'sny s otevřenými očima', sní o násilí proti lidem. Dokonce proti svému pánu. Pravděpodobně sní i ve stavu vypnutí, ale neuvědomuje si to, něco takového je pro něho příliš neobvyklé a zmatené. Tři zákony zakazují ubližovat, ne však ubližování si představovat... Nebo o něm snít. A tedy..."

A tedy, uzavřel Morrin, měl-li robot sny, znamená to, že se v něm vyvinulo podvědomí, a to v důsledku potlačování přirozené touhy po vědění. Bože - nebo snad Náhodo? - je tedy naším

osudem, aby i ty ubohé myslící předměty pokračovaly v lidských prokletích? Je-li to tak, mohla by Nickova hypotéza platit.

"Nevědomý a citlivý Gene nemá žádné podezření. Uvědomit si svůj čin, to by pro něj znamenalo mentální poškození, možná neopravitelné. Musíme robota chránit před ním samým. Všechny roboty musíme chránit, aby se nenakazili lidskou přirozeností. Tři zákony obsahují protimluv.

Asi se zeptáš, jak jsem mohl slátat takovouhle teorii jen z drobných pozorování, analogií a dedukcí. Ale dospěl jsem k tomu jinak. Nečekaně se mi připomněl jeden starý případ z černé kroniky: Náměšičný muž ve spánku uškrtil nevěrnou ženu, kterou k zbláznění miloval. Hned mi bleskla

hlavou pravděpodobná souvislost; a závěr mých úvah sis právě přečetl. Zůstává to ovšem jen v hypotetické rovině a mohu své nedoložitelné domněnky svěřit pouze tobě. Jinak... Však víš, že lepení hypotéz se nesrovnává s postojem opravdového detektiva.

Ať už náš případ dopadne jakkoliv, třeba i špatně, budu spokojen. Protože jsem si jist, že tvé přátelství mi zůstane.

Tvůj Nicholas Conrade"

Morrin strávil další hodinu zamčen v kanceláři. Znovu pročítal dopis, znovu prožíval situaci výsledků a třetího pokusu zavraždit Asimova. Von Schreker zešlel, Gene je nenapravitelně zničen, vyšetřování skončilo, aniž by případ byl vyřešen. Domněnky, konstrukce, hypotézy... Přesto... Za všechny tři vražedné pokusy je - zdá se - odpovědná jediná osoba, šílený von Schreker. Šílený nenávistí.

Ted' už na Morrina čekala jen jedna nepříjemná povinnost, sdělit závěry Asimovovi. Snad je přijme s pochopením.

Méně pravděpodobné je však pochopení nadřízených orgánů. V každém případě ponese nejtěžší důsledky on, ředitel Zeleného oddychu.

Krátké prosincové odpoledne bylo jasné a klidné. Slabé slunce zvolna klouzalo za střechy dalekých budov a Asimov nastavoval tvář jeho posledním paprskům, omotaný dekami a uvelebený v novém robotizovaném křesle, na kolenou nezbytnou klávesnici.

Křeslo se trochu zhouplo a Asimov pohlédl dolů, sedm metrů pod sebe, na pěšinu Zeleného oddychu. Znovu jím proběhla vlna uspokojení, nové křeslo poskytovalo opravdu zvláštní pohodlí. Byl to dobrý nápad, dát je vybavit i antigravitačním zařízením, teď si mohl hovět přímo mezi korunami stromů a při stabilizované výšce se dát unášet lehkým vánkem. Těšilo ho, že nikdo nepřipomněl jeho celoživotní strach z létání. Nikdy v životě nevstoupil dobrovolně do letadla -a najednou takový nápad! Sám tu změnu nechápal, jen cítil, jak je příjemné dívat se na svět z nadhledu. Pohupování ho uklábalo do dřimoty.

"Ike! Isaacu!"

Asimov se probral. Alejí kráčel stařec, rozpřahoval paže a posunky ho vyzýval k sestupu.

"Nechce se mi dolů," vykřikl. "Je mi tu dobře. Co se děje?"

"Volali nějací tvoji příbuzní. Přijedou na vánoce."

Ano, za tři dny jsou vánoce a on se bude muset vrátit domů...

"Na všechny se vykašlu! Řekni jim to! Příbuzní? Pche!" Neměl příbuzné, neměl nikoho. Býval tu kdosi blízký, ale už není a je nutné se s tím smířit. Letošní vánoce budou velmi osamělé...

"Dobrá, Ike, jak chceš. Moc se nevzdaluj a ihned po západu slunce se vrať. Mráz padne rychle!"

Asimov unaveně kývl a znovu se soustředil na svou knihu. Chtěl něco... Jako obvykle, myšlenka mu unikla. Gene... Ano, musí napsat o Genovi, popsat jejich neopakovatelný vzájemný vztah. Ať už měl robot jakékoliv důvody ke svým útokům, šlo o jasný vývojový znak. Podle jistých antropologických a psychoanalytických výzkumů byly vraždy tyranského otce v počátcích lidstva základem mnoha věcí, nové sociální organizace, morálních omezení, náboženských příkázání...

Ne, tohle nebylo to, čím chtěl uzavřít svou knihu. Byla by to jen urážka Genovy památky, protože by lidé neporozuměli. A tak, prsty v termických rukavicích, napsal: Ke konci řetězu událostí svého života přivěšuji článek nejdůležitější: V tom řetězu jsou zatavena všechna moje vyprávění, proto ke svému životopisu připojuji i celé své literární dílo.

Věděl, že jen velmi zřídka může mít spisovatel takové štěstí, ale nebyl na to pyšný. Znovu ho intenzívně zasáhla vzpomínka na Gena, na to, čím pro něho byl a co pro něho nakonec udělal.

"Gene, synku... Synku můj," zašeptal.

A poprvé od chvíle, kdy ta nešťastná historie začala, ucítil, jak mu po vráscité tváři stéká slza. Zavřel oči a líc nastavil lehkému vánku, aby slzu vysušil.